

Nizozemska postavlja visoke moralne zahtjeve

Wall Street Journal Europe, September 15, 2008

Tokom neformalnog sastanaka šefova diplomatija država članica EU u francuskom gradu Avignon prošlog vikenda, Nizozemska se, uz podršku Belgije, usprotivila ostalim 25 članica insistirajući da daljnji napredak Srbije u pregovorima za članstvo u ovoj organizaciji bude u potpunosti ovisan o njejoj potpunoj suradnji sa Haškim sudom (ICTY). Ova razlika u pogledima zasigurno će se ponoviti kada ministri nastave zasjedanje u ponedjeljak. Da li će se Ratko Mladić - direktni zapovjednik trupa koje su odgovorne za pokolj 8000 Bošnjaka u Srebrenici u julu 1995. godine – ikada pojaviti pred licem pravde sada zavisi od holandske vlade i njihove istrajnosti u zastupanju ovog principijelnog, ali usamljenog stava. Od ovog stava zavisi i daljnji tok reformi u Srbiji.

Mnogi evropski zvaničnici i njihove vlade smatraju da je hapšenje bivšeg lidera bosanskih Srba Radovana Karadžića u julu znak potpune saradnje srbijanske vlade sa Hagom. Šef diplomatije Evropske Unije, Javier Solana i Komesar za proširenje Olli Rehn zalažu se za što bržu ratifikaciju Sporazuma o stabilizaciji i pristupanju i implementaciju privremenog sporazuma koji bi Srbiji donio trenutne beneficije.

Stav Nizozemske i Belgije je da zločini – poput najvećeg masakra u Evropi počinjenog nakon Drugog svjetskog rata – zahtijevaju pravdu. Zbog toga su ove dvije vlade zaustavljale implementaciju ovih dogovora dok se ne uhapsu preostali bjegunci.

Solana, Rehn i preostale članice EU smatraju da istrajnost nizozemskih i belgijskih ministara spoljnih poslova - Maxime Verhagena i Karel De Gucht, te Ministra za Evropu Frans Timmermansa – umanjuju nadu da će se današnje beneficije kasnije pretvoriti u reforme. Zastupnici stava da se ukine uvjetovanje Srbiji ranije su nudili razne izgovore da se proces integracije Srbije ubrza uprkos njihovom odbijanju da uhapsu haške bjegunce ili da istražiteljima dopuste potpuni pristup dokumentima i svjedocima. Hapšenje Karadžića je uistinu "prekretnica" kao što je glavni haški tužitelj Serge Brammertz ocijenio. Ali do toga ne bi nikada došlo da su Nizozemska i Belgija popustile u svojim stavovima.

Uvjetovanje je dovelo do toga da Srbija dokaže svoju želju za ulaskom u zajednicu država koje dijele zajedničke vrijednosti. Uvjetovanje je također otvorilo mogućnost srbijanskim demokratama da nadmudre nacionalističku opoziciju. Ali političari uvijek pokušavaju da izbjegnu teške poslove ukoliko im se za to ukaže prilika. EU je iznova pružala nove prilike i tako usporavala razvoj demokratije u Srbiji, pokazujući time da je njihova definicija uvjetovanja i sama uvjetovana.

Srpski reformisti koji su trenutno na vlasti nastavljaju da se zalažu protiv uvjetovanja od strane EU. Međutim, Predsjednik Boris Tadić i Premijer Mirko Cvetković osvojili su značajne političke poene hapšenjem Karadžića. Taj događaj je pokazao nesposobnost ultranacionalističke Radikalne stranke da napravi značajnije neredne na ulicama. Socijalistička partija, uvučena u koaliciju sa Tadićevim demokratama, optužena je za "izdaju" od strane bivših nacionalističkih saveznika, i sada želi izbjeći nove izbore. To čini trenutnu koaliciju u Srbiji najstabilnijom u postmiloševićevskom periodu.

Trenutna vlada može završiti posao hapšenjem Mladića i separatističkog lidera hrvatskih Srba Gorana Hadžića. Uprkos tome što je Mladićevo skrivanje manje misteriozno od Karadžićevog, njegov slučaj je na neki način kompliciraniji jer on uživa veću lojalnost među nacionalistima kao i vojno-obavještajnim elementima. Međutim, ove činjenice otvaraju mogućnost Tadiću i njegovoj Vladi da iskorijene elemente koji su do sada bili smrtonosni za reforme. Atentat na Premijera Zorana Đinđića 2003. godine pokazao je cijenu odlaganja čistki koje su se trebale izvršiti odmah nakon svrgavanja Miloševića 2000. godine.

Spona bezbjednosnih i kriminalnih elemenata opterećuje Srbiju organiziranim kriminalom i korupcijom koji će samo usporavati Srbiju u kasnijim tehničkim reformama koje zahtijeva EU.

Sada je najbolje i možda jedino vrijeme da se suoče sa tim radikalnim elementima koji se nalaze u rasulu i niskog morala nakon hapšenja Karadžića i nedavne poruke glasača da su za pro-evropsku politiku. Odlaganje provođenja najtežih reformi dat će šansu tvrdolinijašima da se pregrupišu. Nizozemska istrajnost u stavovima dala je Tadiću novu priliku da izvrši neophodne čistke u svojoj zemlji i da opravda hapšenja glasačima koji očekuju hrabre korake ka evropskim standardima.

Haški tužilac Serge Brammertz, nakon posjete Beogradu prošle srijede, predstaviti će novi izvještaj o srbijanskoj suradnji sa Haškim tribunalom pred UN-ovim Vijećem sigurnosti u decembru. Novinarima je izjavio da su "hapšenja Ratka Mladića i Gorana Hadžića i dalje ključni uslovi potpune srbijanske suradnje sa Hagom." Javier Solana je prošle sedmice izvršio javni pritisak na glavnog tužitelja zatraživši od njega da napravi ocjenu da Srbija u potpunosti surađuje i pored odbijanja da uhapsi Mladića i Hadžića: "Iskreno se nadam da će on donijeti dobre vijesti... I ako to bude slučaj, bit ćemo u mogućnosti da odmah počnemo implementaciju." Nizozemska svojim principijelnim stavom može zaštititi glavnog haškog tužitelja od ovakve vrste otvorenog i kratkovidnog političkog uplitanja.

Beograd sa sigurnošću može očekivati pozitivnu ocjenu ukoliko Mladić i Hadžić budu uhapšeni i ukoliko dopuste potpuni pristup dokumentima i svjedocima. U tom momentu Srbija će u potpunosti demonstrirati da ne želi biti zaštitnik ratnih zločinaca, da je uspostavila potpunu civilnu kontrolu nad bezbjedonosnim agencijama i da je nepovratno krenula putem reformi. Sljedeći korak na tom putu i dalje vodi kroz Hag.

Eric A. Witte i Kurt Bassuener su viši saradnici Democratization Policy Councila, globalne inicijative za odgovornost u promociji demokratije. (<http://democratizationpolicy.org>)